

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 40. – С. 132-139
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.132-139

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 40. – pp. 132-139
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.132-139

УДК: 324:[329.05]

© Олександра Чоловська¹

Зв'язок між регіональним і національним рівнем електоральної конкуренції та параметрами структуризації партійних систем в країнах Вишеградської групи

На прикладі країн Вишеградської групи, теоретико-методологічно й емпірично проаналізовано особливості партійно-електорального взаємозв'язку на національному та регіональному рівнях виборчого й політичного процесу. Для цього застосовано такі індикатори та показники верифікації досліджуваного взаємозв'язку, як явка виборців, виборча волатильність, впливовість регіональних полісил, особливості та наслідки формування електоральних блоків і коаліцій, параметри територіальних і соціополітичних поділів й конструювання виборчих систем і формул, причому як на національному, так і на регіональному рівні. Їхнє накладання на країни Вишеградської групи дало змогу встановити, що в аналізованому регіоні взаємозв'язок між регіональним та національним рівнем електоральної конкуренції та параметрами структуризації партійних систем здебільшого відображений у процесах націоналізації як на національному, так і на регіональному рівні.

Ключові слова: національні вибори, регіональні вибори, партійні системи, націоналізація і регіоналізація партійних систем, країни Вишеградської групи.

Relationship Between Regional and National Level of Electoral Competition and Parameters of Party System Structuring in the Countries of the Visegrad Group

The vast majority of party and electoral researches, including the countries of the Visegrad Group, focuses on the impact of elections and electoral systems on the institutionalization of parties and party systems, predominantly at the national level. However, the proposed article broadened this analysis mainly at the national level, in particular by analyzing regional elections and regional party systems. This is due to the fact that party-electoral interconnection is not one-tier, but instead is determined territorially, including territorial or administrative heterogeneity during elections. In other words, the study aims to show how region and regional elections (in the format of party system regionalization) affect the national political process, and, conversely, how national elections (in the format of party system nationalization) influence the regional political process in the context of the countries of the Visegrad Group. In this regard, the indicators of voter turnout, electoral volatility, influence of regional parties and coalitions, peculiarities and consequences of electoral blocs' and coalitions' formation, parameters of territorial and socio-political cleavages and constructions of electoral systems and formulas were the directories of this relationship, both at national and regional levels, in the proposed study. Their use at the example of the Visegrad countries has made it possible to argue that the relationship between regional and national level of electoral competition and the parameters of the structuring of party systems in the analyzed region is largely reflected in nationalization processes at both national and regional level. Although it is theoretically found that such a relationship is bilateral and counter-dependent on the processes of regionalization of national elections and national electoral systems, or instead on nationalization of regional elections and regional party systems.

Keywords: national elections, regional elections, party systems, nationalization and regionalization of party systems, the countries of the Visegrad Group.

Більшість партійно-електоральних наукових досліджень, які стосуються регіону Центрально-Східної Європи, зокрема країн Вишеградської групи – Польщі, Словаччини,

¹ Аспірант кафедри політології, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна.
E-mail: oleksandra.cholovska@lnu.edu.ua.

Угорщини та Чехії, – особливо після колапсу режимів «реального соціалізму» та в перше десятиліття періоду посткомунізму, були зосереджені на впливі виборів і виборчих систем, переважно на національному рівні, на процеси інституціоналізації національних партій та партійних систем. Це було зумовлено двома причинами. По-перше, створення нових і відновлення історичних партій та розвиток партійних систем був і залишається важливим для функціонування демократій у регіоні. По-друге, запровадження інституту вільних, змагальних та чесних демократичних виборів у регіоні дало можливість вивчати процеси націоналізації партій і партійних систем, що головню було виявом структуризації останніх². На цій підставі помічено, що процеси із приводу націоналізації партій і партійних та виборчих систем історично й еволюційно призвели до «формування національних електоратів та партійних систем», внаслідок чого «периферійні та регіональні специфіки почали зникати»³. Пояснення таких процесів типово зводилось до припущення, згідно з яким розвиток національних або загальнодержавних партій та національно однорідного електорату повинні були стабілізуюче впливати на політичну систему країн Вишеградської групи в цілому, тобто і на національному, і на локальному та регіональному рівнях.

Із огляду на це, практично усі дослідження виборів, виборчих систем та загалом виборчого процесу, зокрема у їхніх прив'язці до партій і партійних систем у регіоні, стосувались або й досі стосуються загальнодержавного рівня, а саме президентських та парламентських виборів у країнах Вишеградської групи, тоді як аналіз, приміром, регіональних виборів і регіональних партійних систем у регіоні характеризується якщо не своєю дослідницькою непередставленістю, то принаймні нерелевантністю і непопулярністю. Тим не менше, з аналітичної сторони цілком очевидно, що дослідження взаємозв'язку партій і виборів та партійних і виборчих систем буде повним, якщо воно стосуватиметься всіх рівнів аналізу і навіть їхнього взаємного пересікання, доповнення та впливу. Це означає, що партійно-електоральний взаємозв'язок не є однорівневим, а натомість зумовлюється територіально, зокрема територіальною або адміністративною неоднорідністю в ході виборів. Відповідно, запропоноване дослідження головню спрямоване на виявлення такого взаємозв'язку, зокрема крізь призму означення співвідношення між національними та регіональними параметрами виборчого процесу і партійних систем у країнах Вишеградської групи. Інакше кажучи, наше дослідження спрямоване на те, щоби продемонструвати, яким чином роль регіону та регіональних виборів (у форматі регіоналізації партійних систем) впливає на національний політичний процес, і навпаки, яким чином національні вибори (у форматі націоналізації партійних систем) впливають на регіональний політичний процес на прикладі країн Вишеградської групи.

З теоретичного погляду такий аналіз є доволі доцільним, адже, фокусуючись винятково на рівні національних виборів і національного політичного процесу, можна легко упустити вкрай важливу регіональну специфіку, детерміновану регіональними виборами та виборчими системами. Доказів цього є чимало, на підставі чого можна узагальнити та констатувати, що в демократичних країнах територія або локальність є важливою для пояснення результатів виборів як на рівні цієї території, так і загальнонаціонально, а також що в різних місцевостях регіональне або локальне голосування суттєво відрізняється від національного голосування⁴. Головна причина цього полягає у факті, що регіональні вибори усереднено, а відтак й очікувано пов'язані з денационалізацією і територіальними відмінностями у голосуванні, зокрема порівняно з виборами на національному рівні, адже регіональна політична арена, регіональні політичні еліти й, особливо, зростаючі повноваження регіональних органів влади неодмінно дають політикам і політичним партіям можливість політизувати місцеві/регіональні інтереси та створювати регіо-

² Jeffery, C., and Wincott, D. (2010), "The challenge of territorial politics: Beyond methodological nationalism", In: Hay, C. (Ed.) *New directions in political science*, Palgrave, pp. 167-188; Lipset, S., and Rokkan, S. (1967), "Cleavage structures, party systems, and voter alignments: An introduction", In: Lipset, S. and Rokkan, S. (Eds.) *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*, Free Press, pp. 1-64.

³ Caramani, D. (2004) *The Nationalization of Politics. The Formation of National Electorates and Party Systems in Western Europe*. Cambridge University Press, p. 1.

⁴ Tiemann, G. (2012), "The nationalization of political parties and party systems in post-communist Eastern Europe", *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 45 No. 1-2, pp. 77-89.

нальні партії або партії з ознаками регіональності⁵. Як наслідок, регіональні вибори і зумовлений ними регіональний політичний процес можуть сприяти та навіть посилювати територіальні відмінності в рамках тієї чи іншої держави, що врешті-решт може перешкоджати процесам націоналізації партій і партійних систем на рівні державного «центру», не кажучи вже про «периферію».

З огляду на таке теоретико-методологічне зауваження, у статті проаналізовано взаємозв'язки з приводу того, наскільки національні вибори регіоналізуються (і, очевидно, націоналізуються), а регіональні вибори націоналізуються (і, вочевидь, регіоналізуються), а також досліджено причини спостережуваної територіальної («центр–регіон») неоднорідності при голосуванні на основі виборчої динаміки країн Вишеградської групи. Методологічно задля цього використано наявний інструментарій політичної науки, який у деяких дослідженнях застосовувався щодо інших країн та регіонів світу⁶.

Одним із інструментів аналізу взаємозв'язку та взаємовпливу виборів на регіональному та національному рівні є апелювання до показників явки виборців (див. табл. 1). Враховуючи цей показник, встановлено, що країни аналізованого регіону є доволі різними. Так, у Чехії та Словаччині середня явка виборців на регіональних виборах значно нижча, аніж на національних виборах, тоді як в Угорщині і Польщі показники явки виборців на регіональному та національному рівні доволі сумірні.

Таблиця 1

Усереднена явка виборців на регіональних та національних виборах в країнах Вишеградської групи, у відсотках (станом на 1991-2014 рр.)⁷

Країна	Явка виборців під час виборів на регіональному рівні, %	Явка виборців під час виборів на національному рівні, %	Різниця між явкою виборців, %
Польща	46,1	46,6	-0,5
Словаччина	21,7	69,6	-47,9
Угорщина	50,7	64,2	-13,5
Чехія	35,4	68,6	-33,2
В середньому	38,5	62,3	-23,8

Причому цікаво, що причини і наслідки такої ситуації є індивідуальними для кожної із країн регіону та можуть залежати від найрізноманітніших чинників. Серед них – час проведення виборів, логічна послідовність виборів, кількість політичних партій і блоків, які беруть участь у виборах, їхні програми, способи висування партій і кандидатів, а також виборчі системи і навіть формули. Також, зокрема у контексті Словаччини та Чехії, доречно припустити, що при-

⁵ Chhibber, P. and Kollman, K. (2004) *The Formation of National Party Systems. Federalism and Party Competition in Canada, Great Britain, India, and the United States*. Princeton University Press; Deschouwer, K. (2009), "Towards Regionalization of Statewide Electoral Trends in Decentralized States? The Cases of Belgium and Spain", In: Swenden, W. and Maddens, B. (Eds.) *Territorial Party Politics in Western Europe*, Palgrave Macmillan, pp. 31-46; Thorlakson, L. (2009), "Patterns of Party Integration, Influence and Autonomy in Seven Federations", *Party Politics*, Vol. 15 No. 2, pp. 155-177.

⁶ Bielasiak, J. (2002), "The institutionalization of electoral and party systems in post-communist states", *Comparative Politics*, Vol. 34 No. 2, pp. 189-210; Bielasiak, J. (2005), "Party competition in emerging democracies: Representation and effectiveness in post-communism and beyond", *Democratization*, Vol. 12 No. 3, pp. 331-356; Birch, S. (2001), "Electoral systems and party systems in Europe East and West", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 2 No. 3, pp. 355-377; McAllister, I., and White, S. (2007), "Political parties and democratic consolidation in post-communist societies", *Party Politics*, Vol. 13 No. 2, pp. 197-216; Sitter, N. (2008), "Cleavages, party strategy and party system change in Europe, East and West", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 3 No. 3, pp. 425-451.

⁷ Складено на основі: Schakel, A. (2015), "Nationalisation of regional elections in Central and Eastern Europe", *East European Politics*, Vol. 31 No. 2, pp. 229-247; Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), "Introduction: An Analytical Framework for Studying Territoriality of the Vote in Eastern Europe", In: Schakel, A. (Ed.) *Regional and National Elections in Eastern Europe: Territoriality of the Vote in Ten Countries*, Palgrave MacMillan, pp. 1-34.

чиною низької явки на регіональних виборах типово був і залишається той факт, що виборці свідомо і раціонально вважають такі вибори другорядними та такими, що мають низький вплив на політичний процес.

Наступним критерієм аналізу впливовості регіональних та національних виборів, у тому числі в країнах Вишеградської групи, є показник так званої електоральної волатильності/мінливості, яка демонструє зміну електоральних преференцій виборців за окремі партії та блоки на підставі їх оцінювання між двома послідовними виборами (у нашому випадку як на національному, так і на регіональному рівнях). Річ у тому, що якщо електорат більш послідовний у своєму виборі, тобто коли електоральна волатильність якомога менша, то він більше оцінює впливовість або важливість політичного процесу, і навпаки. З огляду на це, на прикладі країн Вишеградської групи (див. табл. 2) встановлено, що різні показники електоральної мінливості на регіональному та національному рівні не завжди дають змогу встановити якусь цілісну та системну тенденцію.

Таблиця 2

Усереднене коливання показників електоральної волатильності на регіональних та попередніх національних виборах в країнах Вишеградської групи, у відсотках голосів виборців (станом на 1998-2014 рр.)⁸

Країна	Електоральна волатильність для урядових партій, %	Електоральна волатильність для опозиційних партій, %	Електоральна волатильність для «нових» партій, %	Електоральна волатильність для партій «без представництва», %
Польща	-5,1	+1,6	+3,5	-2,8
Словаччина	-15,7	-3,9	+18,0	-0,6
Угорщина	-3,7	-6,8	+3,7	-2,5
Чехія	-18,0	+8,8	+6,4	+0,8
В середньому	-10,6	-0,1	-7,9	-1,3

Це часто зумовлено тим фактом, що електоральна волатильність у країнах аналізованого регіону зумовлена не стільки перетіканням голосів виборців між послідовними виборами від одних політсил до інших, скільки тим фактом, що партії або виборчі блоки доволі часто мають тенденцію розпадатись на дрібніші політсили, об'єднуватись або зливатись у більші політсили або взагалі зникати з партійної системи та політичної палітри. Окрім того, в країнах регіону й досі доволі поширеним явищем є формування і електоральне переважання цілком нових політичних сил, які доволі спонтанно з'являються на електоральній арені⁹. Тому аналізуючи ефекти регіональних виборів у країнах Вишеградської групи, треба зважати не тільки на «перетікання» голосів виборців між умовно урядовими/владними та опозиційними політсилами, але й на формування двох інших (здебільшого дрібних, але релевантних) типів політсил¹⁰. По-перше, йдеться про так звані «нові» політсили, які окреслюються як партії або електоральні блоки, які не брали участі в попередніх національних виборах (періоду t), однак вперше зробили це на наступних регіональних виборах (періоду $t + 1$). По-друге, також мовиться й про так звані партії або електоральні блоки «без представництва», тобто політсили, які брали участь у попередніх національних виборах (періоду t), однак не змогли отримати мандатів у легіслатурі.

⁸ У таблиці продемонстровано зміни середньої частки голосів виборців між регіональними виборами (періоду t) і попередніми національними виборами (періоду $t - 1$) для урядових, опозиційних, «нових» і регіональних партій і так званих партій «без представництва». Складено на основі: Schakel, A. (2015), Op. cit.; Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), Op. cit.

⁹ Powell, E. and Tucker, J. (2014), "Revisiting electoral volatility in post-communist countries: New data, new results and new approaches", *British Journal of Political Science*, Vol. 44 No. 1, pp. 123-147; Sikk, A. (2005), "How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 44 No. 3, pp. 391-412; Tavits, M. (2008), "On the linkage between electoral volatility and party system instability in Central and Eastern Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 47 No. 5, pp. 537-555.

¹⁰ Schakel, A. (2015), Op. cit.

На цій підставі загалом встановлено, що високий рівень невідповідності результатів виборів й електоральної мінливості на національних і регіональних виборах у країнах Вишеградської групи не обов'язково вказує на регіоналізацію національних партійних систем у регіоні. Як вже було продемонстровано вище, невідповідність отриманих результатів може бути зумовлена тим фактом, що на національному рівні урядові партії можуть суттєво втратити частку електоральних преференцій, а натомість на регіональному рівні опозиційні та нові політсили не можуть суттєво покращити свої електоральні результати. Відтак саме на цій підставі взаємозв'язок між регіоналізацією результатів виборів і наявністю в тих чи інших країнах регіону незагальнонаціональних (регіональних) партій є доволі очевидним, оскільки встановлено, що виборчий і політичний процес обмежені регіонально на стільки, на скільки регіональні (ненаціональні) партії спроможні збільшити свої електоральні дивіденди. Неврахування такої специфіки вкрай недоречне теоретико-методологічно й аналітично, адже воно зумовлює недооцінку територіальної, зокрема регіональної, неоднорідності електорального процесу та електоральних результатів у тій чи іншій країні. З цього приводу, як вказують дослідники¹¹, доволі ефективним виявляється врахування і порівняння показників регіональної (ненаціональної) електоральної сили політичних партій і блоків на регіональних та національних виборах у країнах Вишеградської групи (див. табл. 3). Адже, як засвідчує статистика, регіональні партії електорально помітні у всіх країнах Вишеградської групи, однак вони є релевантними здебільшого на регіональному виборчому рівні (стосується всіх країн регіону), але не на рівні національного виборчого і політичного процесу. Виняток становить Словаччина, у якій регіональні партії та блоки помірно впливові як на регіональному, так і на національному рівні, а відтак вони доволі суттєво впливають на регіоналізацію партійної системи на національному рівні. Натомість найсильніші регіональні партії на регіональному рівні в Угорщині. Інакше кажучи, з-поміж усіх країн Вишеградської групи регіоналізація національних партійних систем типово не є нормою, а натомість трапляється лише як виняток.

Таблиця 3

Усереднена електоральна сила регіональних (ненаціональних) політичних партій і блоків на регіональних і національних виборах в країнах Вишеградської групи, у відсотках голосів виборців (станом на 1991-2014 рр.)¹²

Країна	Усереднена електоральна сила регіональних політсил на регіональних виборах, %	Усереднена електоральна сила регіональних політсил на національних виборах, %
Польща	0,23	0,08
Словаччина	0,93	0,84
Угорщина	3,72	0,00
Чехія	0,18	0,00
В середньому	1,27	0,23

Отримані на підставі проведеного аналізу висновки доволі часто доповнюються тим фактом, що під час регіональних і національних виборів у країнах регіону періодично формуються електоральні блоки, коаліції і альянси¹³. Це відбувається за двома окремими процедурами, адже: в одному випадку формування виборчих блоків, коаліцій та альянсів регламентоване законодавчо; в іншому випадку партії у виборчий період де-факто об'єднуються чи зливаються в комбіновані політсили, однак на виборах виступають не у форматі електорального блоку, коаліції або альянсу, а у форматі однієї політичної партії. Апелювання до виборчих блоків і коаліцій доволі важливе, адже вони свого часу отримували: більше половини голосів виборців у Словаччині (59 відсотків); близько третини голосів виборців у Чехії (38 відсотків) та Угорщині (33 відсотки); близько однієї п'ятої частини голосів виборців у Польщі (18 відсотків). Важливість таких комбінацій партій зумовлена передусім тим, що учасники електоральних блоків і коаліцій доволі часто змінюються та піддаються перестановкам, зокрема залежно від орієнтації полі-

¹¹ Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), *Op. cit.*

¹² Складено на основі: Schakel, A. (2015), *Op.cit.*; Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), *Op. cit.*

¹³ Marek, P. and Powell, B. (2011), "Pre-election coalitions and party system development: Central European variations", In: *Annual meeting of the American Science Association*, Washington.

тисил на регіональні або національні вибори. А це, своєю чергою, зумовлює як практичні, так і теоретичні наслідки. Зокрема, на практичному рівні очевидно, що наявність виборчих блоків і коаліцій ускладнює визначення частки голосів виборців за окремі партії таких блоків чи коаліцій у регіонах і залежно від типів виборів. Так, частка голосів виборців, отримана виборчим блоком або коаліцією, досить часто не може бути розподілена або ускладнена в розподілі між різними партіями, які компонують виборчий блок або коаліцію. Наприклад, у багатьох випадках виборчі блоки або коаліції компонуються як уніфікований список чи перелік кандидатів у депутати того чи іншого електорального рівня, внаслідок чого розподіл мандатів відбувається незалежно від партійної приналежності у цьому списку або переліку тих кандидатів, які отримують мандати. Крім того, часто-густо виборчі блоки або коаліції формуються навколо чи на підставі певної відносно великої загальнонаціональної партії, яка співпрацює з різними меншими партіями, в тому числі й регіональними, як з «молодшими партнерами» по виборчому блоку або коаліції з окремих регіонів тієї чи іншої країни. Натомість на теоретичному рівні це підтверджує, що виборчі блоки та коаліції складно або неможливо сприймати як такі, що однозначно сприяють регіоналізації партійної системи на національному рівні чи навпаки націоналізації партійної системи на регіональному рівні.

Тим не менше, в нашому дослідженні аргументовано, що суто крізь призму виборчих ефектів на регіональному рівні саме регіональні партії та електоральні коаліції допомагають зрозуміти, чи націоналізованими або регіоналізованими є результати виборами партійної системи. Паралельно з цим, для пояснення того, що лежить в основі територіальної неоднорідності в ході виборів, у політичній науці дедалі частіше застосовують регіонально орієнтований підхід, згідно із яким чинники й особливості політичного і електорального процесу регіонального масштабу позиціонуються важливішими у тому випадку, коли регіональна виборча та політична арена стає дедалі актуальнішою для виборців та партій. Інакше кажучи, регіональні вибори та регіональний політичний процес можуть актуалізуватись до тієї міри, наскільки виборці бажатимуть висловлювати свої електоральні та політичні переваги крізь призму регіональної важливості. А це означає, що регіоналізація партійних систем і загалом політичного процесу на національному рівні доволі часто відбувається крізь призму територіалізації у формі соціополітичних поділів на регіональному і національному рівні, зокрема крізь призму історії, мови, етнічної і релігійної приналежності, взаємин «центру» та «периферії» тощо, однак головно залежно від соціально-економічних відмінностей, історії державності, географічної відстані і наявності окремих мов етнічних чи національних груп¹⁴.

Відповідно, міра регіоналізації партійної системи тієї чи іншої країни на національному рівні, зокрема крізь призму наявності та специфічності чинних територіальних і соціополітичних поділів, які пояснюють відмінності й особливості партійних систем на регіональному та територіальному рівні, залежить від того, наскільки політизовані такі територіальні і соціополітичні поділи по лінії відносин «центр–периферія»¹⁵. У країнах Вишеградської групи це, як вказують вчені, чи не найбільше виявляється за результатами соціополітичних поділів на мовній чи етномовній основі, оскільки етнічні/національні меншини у багатьох випадках голосують за «своїх» кандидатів, партій і коаліцій¹⁶. У підсумку це засвідчує, що територіальна неоднорідність у рамках виборчого процесу в тій чи іншій країні, зокрема крізь призму відмінностей у результатах виборів на національному і регіональному рівні, залежить від того, яким є ступінь поділу за територіальною і соціополітичною ознаками, а також від того, чи політичні актори (партії, блоки і окремі кандидати) використовують різні територіальні й соціополітичні відмінності як електорально значимі. Своєю чергою, здатність регіональних партій значною мірою мобілізувати регіонального виборця залежить від територіальної концентрації етнічних/національних меншин. Якщо межі виборчих округів та регіональних адміністрацій сформовані таким чином, щоб члени етнічної/національної групи були розподілені по різних

¹⁴ Fitjar, R. (2010), "Explaining variation in sub-state regional identities in Western Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 49 No. 4, pp. 522-544; Van Houten, P. (2007), "Regionalist challenges to European states: A quantitative assessment", *Ethnopolitics*, Vol. 6 No. 4, pp. 545-568.

¹⁵ Lijphart, A. (1977) *Democracy in plural societies*. Yale University Press; Livingston, W. (1956) *Federalism and constitutional change*. Clarendon.

¹⁶ Bochsler, D. (2010b), "The nationalization of post-communist party systems", *Europe-Asia Studies*, Vol. 62 No. 5, pp. 811-812.

територіальних одиницях, тоді вираження «регіонального голосу» може бути істотно ускладнене, адже в такому випадку етнічна/національна група становить меншість у кожній з територіальних одиниць і в кожному з виборчих округів¹⁷. Доповнюється це тим, чи національне законодавство тієї або іншої країни передбачає наявність спеціальних правил, згідно з якими забезпечується електоральне представництво етнічних/національних меншин на регіональному та національному рівні.

Доповнюється взаємозв'язок між регіональним і національним виборчим процесом та партійними системами завдяки врахуванню термінів і часу проведення виборів. Зокрема, цілком очевидно, що ефекти регіональних виборів посилюються у тому випадку, коли регіональні вибори проводяться в середньостроковий період національного виборчого циклу, тобто не синхронно з національними виборами. Натомість ефекти регіональних виборів на національному рівні зменшуються, коли регіональні вибори проводяться синхронно чи майже синхронно (якомога ближче) з національними виборами¹⁸. Також деякий вплив у цьому контексті відіграє критерій електорального бар'єру, який застосовують на регіональних і національних виборах. З цього приводу дослідники¹⁹ зазначають, що в країнах Вишеградської групи електоральні бар'єри, які застосовують на національних виборах, суттєво сприяють чи принаймні теоретично можуть сприяти виключенню або мінімізації ролі етнорегіональних партій і коаліцій з партійної системи та загалом політичного процесу на національному рівні, оскільки такі політсили, як правило, є невеликими. Тим не менше і на противагу, сам факт, того, що такі політсили конкурують навіть на регіональних виборах, сприяє регіоналізації електорального процесу і партійних систем. Завершує досліджувану конструкцію взаємозв'язку виборів та партійних систем на національному та регіональному рівні апелювання до самої виборчої системи чи навіть виборчої формули. Але взаємозв'язок у рамках окресленої кореляції потребує окремішнього розгляду, на якому увагу потрібно зосередити в спеціальному дослідженні.

Загалом на підставі проведеного аналізу констатовано, що взаємозв'язок між виборчим і політичним процесом на регіональному та національному рівні є доволі варіативним, адже він по-різному впливає на структурування відповідних партійних систем. З цього приводу аргументовано, що такий взаємозв'язок перебуває у двосторонній та супротивній залежності від процесів регіоналізації національних виборів і національних виборчих систем або натомість націоналізації регіональних виборів і регіональних партійних систем. При цьому, теоретико-методологічно індикаторами верифікації такого взаємозв'язку слугують показники явки виборців, електоральної волатильності, впливовості регіональних політсил, особливості і наслідки формування електоральних блоків і коаліцій, параметри територіальних та соціополітичних поділів й конструювання виборчих систем і формул тощо, причому як на національному, так і на регіональному рівні. Їх застосування на прикладі країн Вишеградської групи дало змогу встановити, що в аналізованому регіоні взаємозв'язок між регіональним і національним рівнем електоральної конкуренції та параметрами структурування партійних систем здебільшого відображений в процесах націоналізації як на національному, так і на регіональному рівні. Хоч, на противагу, регіональні політичні актори доволі активно намагаються впливати на національний політичний процес.

References

1. Bernauer, J. and Bochsler, D. (2011), "Electoral entry and success of ethnic minority parties in Central and Eastern Europe: A hierarchical selection model", *Electoral Studies*, Vol. 30 No. 4, pp. 738-755.
2. Bielasiak, J. (2002), "The institutionalization of electoral and party systems in post-communist states", *Comparative Politics*, Vol. 34 No. 2, pp. 189-210.
3. Bielasiak, J. (2005), "Party competition in emerging democracies: Representation and effectiveness in post-communism and beyond", *Democratization*, Vol. 12 No. 3, pp. 331-356.

¹⁷ Treisman, D. (2007) *The architecture of government*. Cambridge University Press.

¹⁸ Schakel, A. and Dandoy, R. (2014), "Electoral cycles and turnout in multilevel electoral systems", *West European Politics*, Vol. 37 No. 3, pp. 605-623.

¹⁹ Bernauer, J. and Bochsler, D. (2011), "Electoral entry and success of ethnic minority parties in Central and Eastern Europe: A hierarchical selection model", *Electoral Studies*, Vol. 30 No. 4, pp. 738-755; Bochsler, D. (2010a) *Territory and electoral rules in post-communist democracies*. Palgrave Macmillan.

4. Birch, S. (2001), "Electoral systems and party systems in Europe East and West", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 2 No. 3, pp. 355-377.
5. Bochsler, D. (2010a) *Territory and electoral rules in post-communist democracies*. Palgrave Macmillan.
6. Bochsler, D. (2010b), "The nationalization of post-communist party systems", *Europe-Asia Studies*, Vol. 62 No. 5, pp. 807-827.
7. Caramani, D. (2004) *The Nationalization of Politics. The Formation of National Electorates and Party Systems in Western Europe*. Cambridge University Press.
8. Chhibber, P. and Kollman, K. (2004) *The Formation of National Party Systems. Federalism and Party Competition in Canada, Great Britain, India, and the United States*. Princeton University Press.
9. Deschouwer, K. (2009), "Towards Regionalization of Statewide Electoral Trends in Decentralized States? The Cases of Belgium and Spain", In: Swenden, W. and Maddens, B. (Eds.) *Territorial Party Politics in Western Europe*, Palgrave Macmillan, pp. 31-46.
10. Fitjar, R. (2010), "Explaining variation in sub-state regional identities in Western Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 49 No. 4, pp. 522-544.
11. Jeffery, C., and Wincott, D. (2010), "The challenge of territorial politics: Beyond methodological nationalism", In: Hay, C. (Ed.) *New directions in political science*, Palgrave, pp. 167-188.
12. Lijphart, A. (1977) *Democracy in plural societies*. Yale University Press.
13. Lipset, S., and Rokkan, S. (1967), "Cleavage structures, party systems, and voter alignments: An introduction", In: Lipset, S. and Rokkan, S. (Eds.) *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*, Free Press, pp. 1-64.
14. Livingston, W. (1956) *Federalism and constitutional change*. Clarendon.
15. Marek, P. and Powell, B. (2011), "Pre-election coalitions and party system development: Central European variations", In: *Annual meeting of the American Science Association*, Washington.
16. McAllister, I., and White, S. (2007), "Political parties and democratic consolidation in post-communist societies", *Party Politics*, Vol. 13 No. 2, pp. 197-216.
17. Powell, E. and Tucker, J. (2014), "Revisiting electoral volatility in post-communist countries: New data, new results and new approaches", *British Journal of Political Science*, Vol. 44 No. 1, pp. 123-147.
18. Schakel, A. (2015), "Nationalisation of regional elections in Central and Eastern Europe", *East European Politics*, Vol. 31 No. 2, pp. 229-247.
19. Schakel, A. and Dandoy, R. (2014), "Electoral cycles and turnout in multilevel electoral systems", *West European Politics*, Vol. 37 No. 3, pp. 605-623.
20. Schakel, A. and Dandoy, R. (2017), "Introduction: An Analytical Framework for Studying Territoriality of the Vote in Eastern Europe", In: Schakel, A. (Ed.) *Regional and National Elections in Eastern Europe: Territoriality of the Vote in Ten Countries*, Palgrave MacMillan, pp. 1-34.
21. Sikk, A. (2005), "How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 44 No. 3, pp. 391-412.
22. Sitter, N. (2008), "Cleavages, party strategy and party system change in Europe, East and West", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 3 No. 3, pp. 425-451.
23. Tavits, M. (2008), "On the linkage between electoral volatility and party system instability in Central and Eastern Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 47 No. 5, pp. 537-555.
24. Thorlakson, L. (2009), "Patterns of Party Integration, Influence and Autonomy in Seven Federations", *Party Politics*, Vol. 15 No. 2, pp. 155-177.
25. Tiemann, G. (2012), "The nationalization of political parties and party systems in post-communist Eastern Europe", *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 45 No. 1-2, pp. 77-89.
26. Treisman, D. (2007) *The architecture of government*. Cambridge University Press.
27. Van Houten, P. (2007), "Regionalist challenges to European states: A quantitative assessment", *Ethnopolitics*, Vol. 6 No. 4, pp. 545-568.